

Дистанційне навчання дітей з функціональними обмеженнями на основі платформи Moodle: досвід Росії

Сучасний період розвитку суспільства характеризується посиленням ролі інформації та знання, які стають чинниками суспільного прогресу та добробуту. Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, їх доступність кардинально змінює способи роботи з даними, спрощує процеси отримання знань, обміну досвідом та взаємодії між людьми.

Необхідність формування у підростаючого покоління навичок самостійного, критичного, оперативного мислення, адаптації та орієнтування у інформаційно-насиченому просторі висуває кардинально нові вимоги до змісту освіти. Розвиток освіти на основі принципів безперервності, доступності, особистісної спрямованості формує концептуально нову модель освіти – відкриту освіту. Відкритість освіти – це її здатність забезпечити відкритий простір для розвитку особистості, для освоєння нею світу. Це розгорнутість освітньої системи до інтересів і потреб, повсякденного життя особистості і суспільства, до співпраці учня і вчителя, соціуму і навчальних закладів [3]. Відкрита освіта покликана реалізувати принцип навчання протягом всього життя, що визнається Радою Європи одним з найсуттєвіших соціальних елементів.

Оновлена система освіти повинна базуватися на принципі загальнодоступності наукових знань та відкриттів, що обумовлює потребу створення світового педагогічного простору, ґрунтованому на спільному прагненні до вдосконалення та розширення меж непізнаного [5]. Відкрита освіта є своєрідною реформою, переходом до більш неформальних різновидів навчання, важливим принципом яких є переконання, що людина прагне навчатися і робить це природно, якщо запропонувати їй більшу свободу.

Розвиток і впровадження принципів демократизму, гуманізму та відкритості в освіті сприяє соціальному прогресу і всебічному інтелектуальному та духовному розвитку особистості. Реагування на потреби окремої людини та суспільства в цілому наближають нас до утвердження освітньої парадигми, яка полягає у необхідності забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх тих, хто повинен, хто має бажання і потребу, а також хто має можливість навчатися впродовж життя [2].

Окреслені принципи знайшли відображення в новій формі освіти – дистанційній, яка пов'язана з переосмисленням формалізованих ролей учня та вчителя, переходом до партнерських, суб'єкт-суб'єктних, особистісно орієнтованих відносин. Відкритий клас у дистанційному навчанні являє собою децентралізований навчальний простір і передбачає можливість вільного пересування, поєднання групових на індивідуальних форм роботи, нерегламентований урочний час.

Дистанційне навчання, порівняно з традиційним, дає можливість залучити більшу кількість учасників з меншими витратами, задовольняючи вимоги соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх груп населення, зокрема, осіб з функціональними обмеженнями.

Особливий інтерес щодо організації навчання дітей з

функціональними обмеженнями становить досвід Росії. У Концепції модернізації російської освіти окреслено принцип рівного доступу молоді до повноцінної якісної освіти відповідно до індивідуальних інтересів, здібностей, незалежно від матеріального статку родини, місця проживання і стану здоров'я [4]. Одним з напрямів реалізації цих вимог є упровадження нових моделей навчання, у тому числі на основі дистанційних технологій.

Досвід Росії у заявленому аспекті представлений цілою низкою закладів: Державна освітня установа Центр освіти «Технології навчання» (www.home-edu.ru), Центр дистанційної освіти дітей-інвалідів (<http://цдодлятебя.рф/>), «Телешкола» (<http://internet-school.ru/>), Амурський Центр дистанційної освіти дітей-інвалідів (<http://www.ippk.amur.ru/cdo/>), Якутський Центр дистанційної освіти (<http://цдо якутия.рф/>), Ресурсний центр дистанційної освіти дітей-інвалідів Ленінградської області (http://rcdo47.ru/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1) та ін. Цікавим є досвід роботи Центру дистанційної освіти дітей-інвалідів. Центр був утворений у 2008 р. як самостійний структурний підрозділ Самарського обласного інституту підвищення кваліфікації і перепідготовки працівників освіти. Його основні завдання полягають у здійсненні навчальної, навчально-методичної, науково-дослідницької та організаційно-методичної діяльності з використанням дистанційних освітніх технологій.

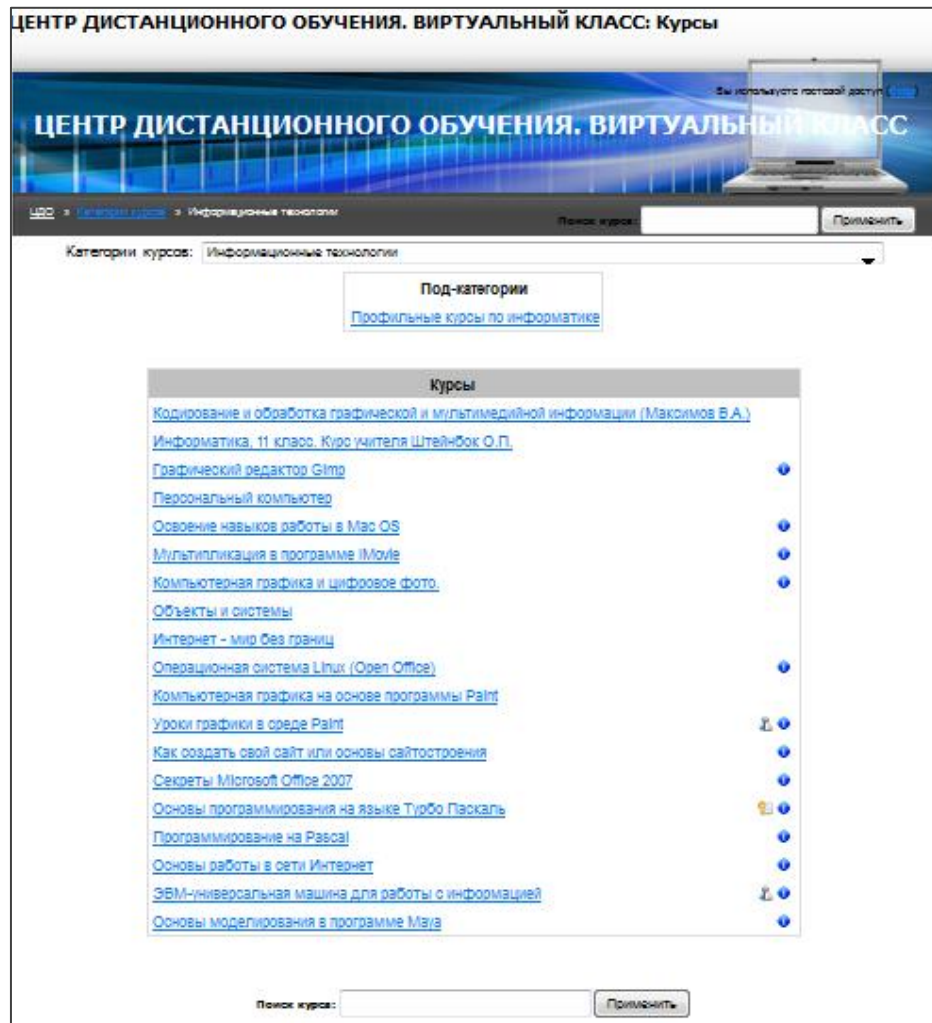
Для забезпечення інформаційно-освітнього середовища для дітей з функціональними обмеженнями, для батьків і педагогів, які працюють з цією категорією учнів, фахівцями Центру був створений сайт «Відкритий світ» («Открытый мир», <http://cde.sipkro.ru/cde>). На сайті розміщується відповідна нормативно-правова інформація, здійснюється консультативне і методичне підтримування вчителів-тьюторів дистанційного навчання. Важливий аспект з

точки зору соціальної адаптації – це надання можливості дітям спілкуватися з педагогами й однолітками. Спілкування здійснюється як на форумі сайту, так і в «Віртуальному класі» - інтерактивному навчальному середовищі, яке забезпечує особливий простір взаємодії, в якому кожний учасник відчуває себе включеним у «живий» діалог. У середовищі представлені методичні матеріали до основних дисциплін шкільної програми, а також ряд інших ресурсів: віртуальні екскурсії, школа психологічних знань, батьківський університет,

домашній логопед та ін.

«Віртуальний клас» створений на основі платформи дистанційного навчання Moodle – модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища, відомого і використовуваного в багатьох закладах світу. Moodle представляє систему управління наповненням сайту, розроблену спеціально для створення дистанційних курсів, з урахуванням досягнень педагогіки, що відкриває широкі можливості для комунікації, дозволяє організовувати навчання в процесі вирішення навчальних завдань, здійснювати взаємний обмін даними і знаннями. Оболонка має досить простий і ефективний інтерфейс, модульну структуру, легко модифікується.

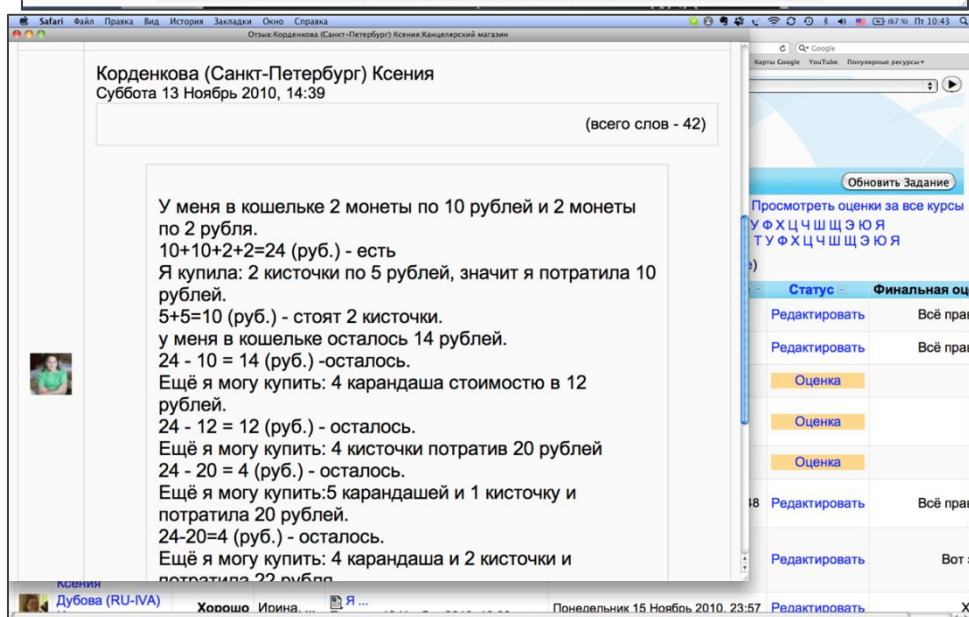
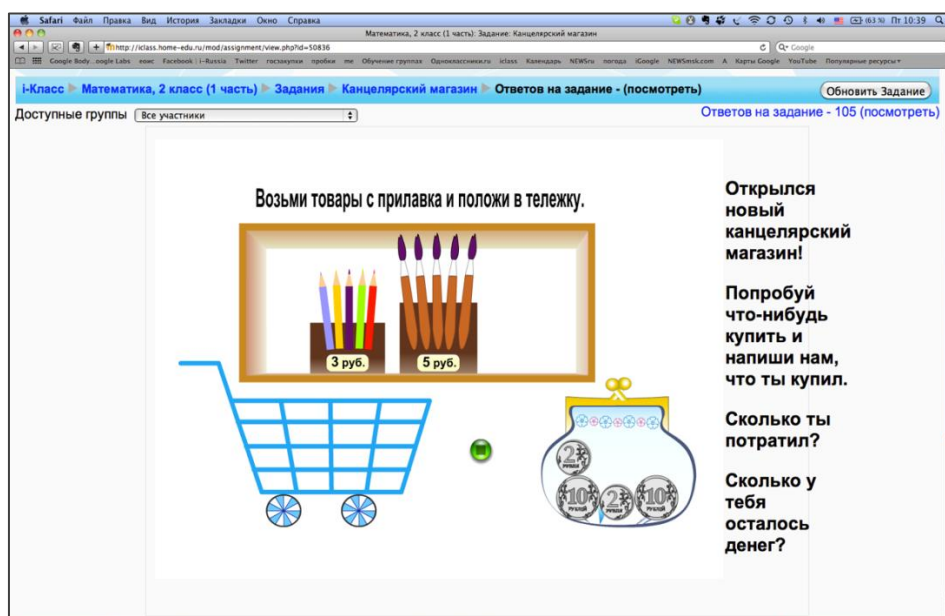

Moodle дозволяє створювати і використовувати у навчанні широкий спектр електронних освітніх ресурсів: електронні конспекти, глосарії, енциклопедії, тести, анкети, віртуальні лабораторії тощо. При цьому навчання може відбуватися як у синхронний (режим реального часу), так і в асинхронний спосіб (off-line).

Усі матеріали, які можна розмістити у навчальному курсі, в системі Moodle розподілені за двома категоріями: ресурси й елементи курсу, розміщуючи які учитель-тьютор створює інформаційно-навчальне середовище для учнів. Ресурси можуть бути абсолютно різними: від звичайних текстів до малюнків, аудіо-, відео-фрагментів, анімацій, презентацій тощо. До елементів курсу відносяться дидактичні інструменти, за допомогою яких організовується навчальна взаємодія: завдання, тести, форуми тощо.

Варто зазначити, що робота «Віртуального класу» організована в динамічному ключі – учні виступають у ролі активних діячів навчального процесу, які, окрім вивчення матеріалу, постійно включені у виконання різного виду діяльності: пошукової, дослідницької, творчої, проектної тощо. Використовуючи різні інструменти Moodle, учитель-тьютор може створювати уроки різних типів, залежно від вікових особливостей дітей, рівня їх самостійності, специфіки дисципліни, а також організовувати вивчення курсу таким чином, щоб форми навчання відповідали особливостям сприймання і мисленнєвої діяльності учнів, цілям окремих занять тощо [1].

За умов такої організації дистанційного навчального процесу реалізується індивідуальна освітня траєкторія кожного учня, адже обсяг знань, їх зміст і темп засвоєння дозується виключно індивідуально. Спеціально організоване навчальне середовище дозволяє своєчасно виявляти помилки, надавати коментарі й рекомендації по їх виправленню, супроводжувати учня до повного розв'язання навчальної задачі.

У «Віртуальному класі» вчитель може створювати і використовувати будь-яку систему оцінювання в межах свого курсу. Усі оцінки зберігаються в зведеній електронній відомості. Окрім цього, доступна функція контролю «відвідувань» учнів, їх активності, часу роботи на кожному «уроці» тощо. Важливою особливістю спеціального навчального середовища є можливість зберігати звітність про роботу кожного учня (портфоліо): виконані завдання, оцінки, коментарі вчителя, повідомлення форуму тощо.

Платформа Moodle підтримує обмін даними будь-якого формату в між усіма учасниками навчального середовища. Так, форум дає можливість організувати навчальну дискусію, при цьому дискусії можуть розподілятися за різними тематичними групами. До повідомлень у форумі, в разі потреби, можна прикріплювати файли. При цьому, кожне повідомлення може бути оцінене, як вчителем, так і учнями. Інший сервіс – чат – дозволяє організувати обговорення проблеми в режимі реального часу, провести «класні збори», консультацію тощо [1].

Усі ці сервіси Moodle дозволяють педагогу-тьютору оперативно реагувати на потреби учнів, спрямовувати й корегувати їх роботу. В силу інтерактивного характеру взаємодії відкривається можливість посилення індивідуалізації та диференціації навчального процесу: залежно від освітніх потреб учнів педагог може застосовувати гнучкіші методи навчання, пропонувати додатковий, орієнтований на конкретну особистість дидактичний матеріал. При цьому, кожний учень має можливість визначати оптимальний для нього темп навчання, а також послідовність проходження курсів, узгоджену з учителем.

Це, зокрема, актуально для учнів з окремими видами функціональних обмежень. Так, для учня з обмеженнями моторних функцій може знадобитися набагато більше часу для написання, для учня з розумовими обмеженнями – більше часу для формування думок і їх висловлення і т.д. У таких випадках окреслений спосіб взаємодії, коли учасники необмежені часовими рамками і можуть самі обирати зручний для них графік, час і темп для навчання є найбільш прийнятним.

Платформа Moodle пропонує суттєвий реабілітаційний ресурс. Соціалізація дітей з функціональними обмеженнями передбачає формування в них навичок суспільної взаємодії, що досягається в процесі набуття досвіду спілкування. Окрім цього, в процесі реабілітації діти з ФО потребують залучення в роботу усіх органів чуття й моторики, забезпечення безпосередньої взаємодії з об'єктом діяльності, підтримки сумісної діяльності, що неможливо реалізувати в умовах індивідуального навчання. On-line консультації, форуми, чати, засоби аудіо- та відео-зв'язку, інтегровані в сервіси Moodle, дозволяють учням контактувати не лише з учителем, а й з однолітками, імітуючи очну колективну форму навчання.

Задача вчителя-тьютора полягає не стільки в передачі учням певного обсягу знань, скільки в організації їх самостійної пізнавальної діяльності, формування вмінь самостійно здобувати знання й застосовувати їх на практиці. Роль учнів змінюється з пасивного споживання знань на активне включення в навчальний процес, набуття досвіду міжособистісної взаємодії. Специфіка мережного спілкування, як особливого виду комунікації, сприяє тому, що

характерні для людської комунікації специфічні бар'єри соціального й психологічного характеру в умовах дистанційного навчання зовсім зникають, або їх тиск суттєво зменшується. Провідну роль відіграють особистісні якості учнів, їх здібності, прагнення до набуття знань і спілкування, а функціональні обмеження, фізичні вади відходять на другий план.

Включення дітей з ФО в окреслений спосіб взаємодії дозволяє їм усвідомити себе як суб'єктів інформаційного освітнього простору, сприяє подоланню замкнутості, розвитку комунікативного потенціалу, дає можливість самореалізації, визнання, активного продуктивного творчого життя.

Доказом позитивного ефекту використання платформи Moodle для навчання дітей з функціональними обмеженнями слугують результати опитування, проведеного серед учнів «Віртуального класу». Згідно з цими даними:

- 100% учнів «Віртуального класу» відзначили, що віддають перевагу навчанню з використанням ПК.

- 74% дітей відзначили, що стали більш сміливими й відкритими в спілкуванні, позбулися страху незнайомої людини.

- 82,6% визнали, що стали більш упевненими в собі [1].

Таким чином, дистанційне навчання дітей з функціональними обмеженнями з використанням інтерактивного навчального середовища, побудованого засобами платформи Moodle, є технологією відкритої освіти, спрямованої на формування ключових компетентностей учнів. Платформа дистанційного навчання Moodle дозволяє кожному педагогу, не маючи навичок програмування, створювати власний он-лайн продукт, що містить мультимедійні об'єкти, завдання різного типу і рівня складності, адаптовані до індивідуальних особливостей дітей, окрема, тих, що мають функціональні обмеження.

Плануючи дистанційне навчання осіб з функціональним обмеженнями важливо попередньо проаналізувати цілі і потреби як учнів, так і вчителя, узгодити їх з навчальною програмою, визначити завдання, форми навчальної роботи, дидактичний матеріал – це, у свою чергу, слугуватиме основою для функціонально- та дидактично-обґрунтованого добору засобів і технологій. Корисним, при цьому, може стати вивчення відповідного досвіду інших країн.

Варто пам'ятати, що поєднання дистанційного навчання та особистісної підтримки є найбільш ефективною формою навчання для дітей з функціональними обмеженнями.

Використані джерела

1. Безграничные возможности дистанционного образования для детей с ограниченными возможностями здоровья [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://do.gendocs.ru/docs/index-92261.html>

2. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти = Models of the Education Organizational Systems: [монографія] / В. Ю. Биков. – Київ : Атіка, 2009. – 682 с.
3. Клепко С.Ф. Інтегративна освіта і поліформізм знання. – Київ – Полтава – Харків : ПОПОПП, 1998. – 360 с.
4. Концепция модернизации российского образования на период до 2010 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.ed.gov.ru/ofinf/nd_fao/6662
5. Кудин В. А. Образование в судьбах народов / В. Кудин. – К. : ПП «Гама-Принт», 2007. – 218 с.